

**ЕКОЛОГІЯ
ПРАВО ЛЮДИНА**

Верховенство права для захисту довкілля

Полісі-бріф РЕФОРМА У СФЕРІ ПРОМИСЛОВИХ ВИКИДІВ

Полісі-бріф про реформу у сфері промислових викидів

Техногенне навантаження на довкілля в Україні у 4-5 разів перевищує аналогічний показник у розвинутих країнах. Енергомісткість валового національного продукту в Україні вища у 10 разів, а ресурсоемність кінцевого національного продукту у 3 рази перевищує світовий рівень. Забруднення атмосферного повітря у 2016 році, за даними Інституту оцінки та вимірювання показників здоров'я, призвело в Україні до понад 58 тис. смертей. Україна посідає 4 місце в світі за рівнем економічних збитків від забруднення повітря, поступаючись лише Китаю, Болгарії та Угорщині. Щорічні втрати бюджету через захворюваність та смертність, викликані токсичним забрудненням атмосфери становлять близько 5,8% ВВП.

1. Виклики у галузі

Україна вже понад десять років безуспішно намагається впровадити європейські підходи до запобігання, зменшення і контролю промислових викидів. Втім, станом на 2023 рік не встановлено навіть основних правових рамок.

Існує ряд причин, що призводять до проблеми забруднення довкілля важкою промисловістю в Україні. По-перше, в державі не впроваджена система найкращих доступних технологій і методів управління (НДТМ) для регулювання промислових викидів, а національні нормативи гранично допустимих викидів значно перевищують відповідні показники в країнах ЄС. По-друге, досі діє дозвільна система, заснована на покомпонентному підході: окремо передбачені дозволи на викиди в повітря, спеціальне водокористування, поводження з відходами. Відтак, не відбувається комплексного врахування впливу забруднювача на довкілля, а окремі питання (охорона ґрунтів та забруднення підземних вод, ефективне споживання енергії та сировини, відновленням до безпечного екологічного стану після завершення експлуатації) взагалі не регулюються дозвільними інструментами.

Активно впроваджувана в державі дерегуляція у сфері господарської діяльності призвела до суттєвого зниження ефективності державного контролю за виконанням умов дозволів у сфері охорони довкілля та дотримання екологічних вимог в цілому, що у свою чергу дозволяє бізнесу нехтувати такими вимогами і постійно відкладати інвестиції у природоохоронні заходи.

Великий бізнес чинить суттєвий тиск на парламентарів та урядових високопосадовців. Для професійного лобювання власних інтересів бізнес створює та фінансує ряд організацій, які у інформаційному просторі та у експертному середовищі відстоюють аргумент згубності впровадження жорсткіших нормативів промислових викидів та ефективніших механізмів екологічного контролю для української промисловості. З часів повномасштабного вторгнення з'явився і аргумент неможливості модернізації економіки в умовах війни.

2. Успіхи реформи

За останні 5 років у Парламенті було зареєстровано щонайменше шість законопроектів, спрямованих на запровадження європейських підходів до зменшення промислових викидів. Але лише в травні 2023 року вдалося досягти першого проміжного результату - [проект Закону України про забезпечення конституційних прав громадян на безпечне для життя і здоров'я довкілля](#) (реєстр. No 6004-д) було прийнято за основу.

Проект закону 6004-д спрямований на імплементацію вимог глав 1, 2 та 7 Директиви 2010/75/ЄС про промислові викиди. Проектом визначаються основні вимоги до інтегрованого дозвільного дозволу (ІДД), перелік видів діяльності, які вимагають отримання ІДД, процедура видачі ІДД, підстави і порядок відмови у видачі, відкликання, та внесення до нього змін, вимоги до реєстру ІДД, особливості моніторингу викидів та контролю установок, які експлуатуються на підставі ІДД. Таким чином, проект Закону впроваджує інтегровані підходи у питаннях дозвільної

діяльності та контролю промислового забруднення на основі застосування НДТМ згідно з Директивою.

Вже кілька років Міндовкілля за підтримки GIZ веде роботу над перекладом актів ЄС щодо НДТМ і проводить щодо них попередні консультації із промисловістю та громадськістю.

3. Наступні кроки у реформуванні галузі

Першим і невідкладним кроком у впровадженні реформи має стати прийняття рамкового закону. Протягом року, поки закон набиратиме чинності, Кабінет Міністрів України має забезпечити прийняття нормативно-правових актів, необхідних для його реалізації. Зокрема, мова йде про щонайменше 14 підзаконних актів, які серед іншого запустять процедуру видачі ІДД та процедуру затвердження висновків НДТМ.

Наступним кроком має стати запуск публічного електронного реєстру – Єдиного державного реєстру ІДД, де будуть розміщатися усі документи, що створюватимуться у процесі видачі ІДД та експлуатації установки.

Паралельно Міндовкілля повинно проводити офіційне обговорення і поступове затвердження висновків НДТМ, на підставі яких видаватимуться ІДД.

Повна імплементація Директиви 2010/75/ЄС, зокрема її глав 3-6, не охоплюється законопроектом 6004-д і вимагатиме прийняття в подальшому підзаконних актів технічного характеру, спрямованих на транспозицію технічних вимог та додатків до Директиви, що регламентують діяльність спалювальних установок, установок для спалювання відходів, установок сумісного спалювання відходів, установок та видів діяльності, в яких застосовуються органічні розчинники, та установок, що виробляють двоокис титану.

4. Наслідки бездіяльності (невиконання реформи)

Невиконання вищезазначених кроків призведе до подальшого забруднення довкілля. Це негативно вплине на тривалість і якість життя не лише українців, але й населення східної частини ЄС. Директива 2010/75/ЄС є одним із ключових актів ЄС у сфері охорони довкілля і затягування із її імплементацією серйозно впливатиме на рівень довіри європейських партнерів, очевидно знизить шанси швидкого прийняття України до ЄС. Не відбудеться розвитку екологічних інноваційних технологій, українська промисловість залишиться неконкурентоспроможною на міжнародних ринках, особливо з огляду на впровадження ЄС механізму вуглецевого коригування імпорту та інших інструментів, покликаних захистити європейську промисловість, що відповідає високим екологічним стандартам, він брудного та високовуглецевого імпорту.

5. Вплив запропонованих змін на кожного громадянина як «кінцевого споживача»

Впровадження реформи сприятиме забезпеченню екологічної безпеки і підтриманню екологічної рівноваги на території України. Вказане позитивно вплине на тривалість і якість життя населення, що в довгостроковій перспективі сприятиме швидшому росту економіки. “Озеленення” промисловості в ході повоєнної відбудови та покращення екологічної ситуації сприятиме поверненню в Україну її населення, що було вимушено залишити дім через війну, залученню іноземних інвестицій та виходу українського товаровиробника на міжнародні ринки.